

USTAVA KOT VEČPOMENSKI AKT

Po prevladujočem mnenju v politični in pravni teoriji je ustava večpomenski akt . Po potrebah , interesih in vrednotah , iz katere izhaja in ki jih namerava ustavodajalec uveljaviti , je ustava predvsem politični akt .

Po obliki , vsebini in pravni moči v razmerju do zakonov in drugih splošnih aktov je najsplošnejši , najvišji in temeljni pravni akt .

A) Ustava kot politični akt

Ustava je politični akt predvsem po volji ustavodajalca (politična volja ustavodajalca) , ki jo sprejme in opredeli njena izhodišča in cilje .

Po vsebini je ustava politični akt predvsem po izhodiščih in ciljih , ki jih običajno razglša v preambuli kot v svojem uvodnem delu . V uvodnem delu , ki je pisan v ideološko političnem jeziku (brez členov) ustavodajalec praviloma navaja , po čigavi volji (ljudstvo , narod , delovno ljudstvo itd.) in v kakšnih družbenih in političnih razmerah sprejema ustavo (revolucija , vojna , osamosvojitve itd.) ter označuje cilje , ki jih namerava doseči (uveljavitev pravice naroda do samoodločbe , varstvo temeljnih pravic in svoboščin itd.) .

Običajno se tudi normativni del ustave začneja z določenimi političnimi in pravnimi načeli , v katerih se izraža politična volja ustavodajalca . Toda načela so pisana v obliki pravnih norm (v členih) in imajo pravno naravo . Praviloma so navedena v splošnih določbah , v katerih ustavodajalec opredeljuje politični sistem (demokratična , pravna , socialna država itd.) , nosilca oblasti (narod , ljudstvo itd.) , obliko vladavine (republika , monarhija) in obliko državne oblasti (parlamentarni , predsedniški ali skupščinski sistem) ter obliko državne ureditve (unitarna ali federativna država) . Ta načela so razčlenjena in konkretizirana v drugih ustavnih ali zakonskih določbah ter so podlaga za njihovo razlago .

B) Ustava kot najsplošnejši , najvišji in temeljni akt

► Najsplošnejši pravni akt

Po obliki in vsebini ter pravni naravi je ustava splošni pravni akt . Ustava je najsplošnejši pravni akt , ker se nanaša na vse pravne subjekte (fizične in pravne osebe) na ozemlju neke države in ker na splošen način ureja temeljna družbena razmerja . Kot splošni pravni akt je ustava tudi abstraktni pravni akt . V razmerju do zakonov in drugih splošnih aktov je ustava tudi najabstraktnješi pravni akt . Kot splošni pravni akt ima vsaka ustava normativni del , običajno pa tudi vsebuje preambulo , kot imenujemo njen uvodni del . Preambula ni pisana v členih in ima pretežno programsko naravo , le izjemoma tudi vsebuje načela s pravno veljavo . Oblikovana je v prostem jeziku . Normativni del ustave je sestavljen iz 174 členov razvrščenih v 10 poglavij .

► Najvišji pravni akt

Po svoji najvišji pravni moči je ustava najvišji pravni akt . V vsakem pravnem redu obstaja določen sistem splošnih pravnih aktov , v katerem imajo nekateri akti višjo , nekateri pa nižjo veljavo . To imenujemo kot hierarhijo splošnih pravnih aktov . Pravna hierarhija splošnih pravnih aktov ima obliko piramide , na vrhu katere je ustava , njej sledijo zakoni , nato so podzakonski predpisi . Pravna hierarhija je eden bistvenih pogojev za prepoznavno , usklajeno , enotno delovanje državnih in drugih organov ter posameznikov . Najvišja pravna moč ustave v razmerju z zakoni in drugih splošnih pravnih aktov se izraža predvsem v njenih določbah o

pravni ureditvi najvišjih državnih organov . Med njimi so najpomembnejše tiste določbe , s katerimi ustavodajalec pooblašča predstavniško telo (Državni zbor) da kot zakonodajalec sprejema zakone . V državah v katerih ima ustava najvišjo pravno moč morajo biti zakoni v skladu z ustavo , podzakonskimi predpisi pa v skladu z ustavo in zakoni . V večini držav skrbi za skladnost zakonov z ustavo sam Državni zbor .

► Temeljni pravni akt

Po svoji vsebini in v razmerju do zakonov je ustava temeljni pravni akt . Ustavodajalec določa in ureja vsebino ustave povsem samostojno . Ustava določa dva temelja ali podsistema : državno ureditev ; ustavno ali pravno ureditev temeljnih človekovih pravic in svoboščin . Ta dva temelja sta značilna za ustave vseh držav . Ustave nekaterih držav pa imajo še tretji temelj (Slovenija) – temelj lokalne samouprave . Državna ureditev je pravna ureditev državnih organov , zajema : pravno ureditev oblikovanja , sestavo in pristojnosti državnih organov . Ustava je po svoji vsebini označena kot izhodiščni pravni akt , saj določa kaj sodi in kaj ne sodi v ustavo . Ustavo lahko spremeni tisti , ki jo sprejme in sicer s pravnim aktom ali predpisom . Poznamo dve ustavni tehniki spreminjanja ustave : po ustavnih zakonih ; z ustavnimi amandmaji . V Sloveniji se ustava spreminja po ustavnih zakonih .

SPLOŠNE DOLOČBE USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

Splošne določbe ustave Republike Slovenije opredeljuje kakovost , naravo in obliko slovenske države . V splošnih določbah se nahajajo temeljna pravno – politična načela in pravne norme , ki so zaradi posebnega pomena uvrščene na začetek ustave . Ustava s splošnimi določbami Slovenijo opredeljuje kot celoto , predvsem po obliki :

- vladavine
- državne oblasti
- državne ureditve in
- drugih kriterijih .

1. člen ustave : Slovenija je demokratična republika .

Ustava s to določbo opredeljuje Slovenijo po obliki vladavine in obliki političnega sistema . Po obliki vladavine države delimo na :

♣ republike

V republikah praviloma volimo predsednika republike (so tudi izjeme) . Republike so države v katerih je predsednik republike voljen za določen čas štirih let in je politično odgovoren . Po teh kriterijih je Slovenija republika .

♣ monarhije

V monarhijah praviloma volimo monarha (kralja , cesarja itn.) .

Temeljni kriterij po katerem delimo države na republike in monarhije je ustavni položaj predsednika države .

Države delimo tudi po političnem sistemu :

- ♣ demokratični politični sistem
- ♣ nedemokratični politični sistem .

Temeljni kriterij za demokratične in nedemokratične politične sisteme so človekove pravice in svoboščine . Vsebina človekovih pravic in svoboščin so temeljne človekove vrednote :

- življenje
- osebna svoboda
- zasebnost in
- premoženje .

Človekove pravice in svoboščine so ustavno sredstvo za varstvo temeljnih posameznikovih človekovih kot tudi državljanskih pravic in svoboščin . Ustava opredeljuje Slovenijo ne samo kot republiko ampak tudi kot demokratično republiko .

2. člen ustave : po tej ustavni določbi je Slovenija opredeljena kot pravna in socialna država .

a) Pravna država

Pravna država se je razvila in uveljavila postopoma , vzporedno s sprejemanjem ustav . Bistvo pravne države je vezanost državnih organov na pravni red , predvsem na :

- ustavo in

- zakone , v prvi vrsti vezanost upravnih organov in sodišč na pravni red , predvsem določitev pristojnosti ter organov in postopkov po katerih odloča .

b) Socialna država

Začetki socialne države segajo v čas uvedb prvih gospodarskih in socialnih pravic po prvi svetovni vojni . Po ustavi je Slovenija opredeljena kot socialna država . Socialno državo pojmuje kot sistem posegov in ukrepov države na področje : dela , lastništva in socialnega varstva . Čedalje bolj pa na področje varstva okolja . Socialna država je izrazito intervencijska država (koncentrat države) in posega na naslednja področja :

- ureja delovna razmerja
- ureja varstvo pri delu
- določa delovne pogoje
- sodeluje pri sklepanju kolektivnih pogodb o plačah .

Najpomembnejši del socialne države je socialno varstvo :

- zdravstveno zavarovanje
- pokojninsko zavarovanje in
- invalidsko zavarovanje .

Ena od strateških vprašaj Evrope in Slovenije je prihodnost socialne države :

- vprašanje aktivnega prebivalstva in
- druge dileme , ki se odpirajo v zvezi s tem .

3. člen ustave : po ustavi je ljudstvo nosilec oblasti v Sloveniji .

Slovenska ustava je uvedla eno od temeljnih pravnih načel in prevzela staro , klasično opredelitev (načelo ljudstva kot nosilca oblasti , Virginijska ustava iz leta 1776) . Načelo delitve oblasti izhaja iz spoznanja po potrebi po medsebojnem omejevanju in delovanju državnih organov . Ustave so se razvile predvsem na podlagi spoznanja po omejevanju državne oblasti (morebitne zlorabe , protipravno delovanje države) . Z opredelitvijo ljudstva kot nosilca oblasti in z zagotovitvijo načela oblasti kot temeljnega organizacijskega načela države je slovenska ustava vzpostavila temelje za prevzem parlamentarnega sistema kot sistema odnosov , v prvi vrsti med : Državnim zborom , predsednikom republike in vlado .

4. člen ustave : ustava določa , da država na svojem ozemlju varuje človekove pravice in svoboščine kot tudi pravice narodnih skupnosti , skrbi za slovenske narodne manjšine v sosednjih državah .

5. člen ustave : ustava določa tudi državne simbole : grb , zastavo in himno . Slovenska narodna zastava je bela – modra – rdeča z državnim grbom .

6. člen ustave : po ustavi so verske skupnosti in država ločeni . Verska skupnost ne more opravljati javnih funkcij kot :

- sklepanje zakonskih skupnosti
- vodenje matičnih knjig itn.

Po tej ustavni določbi je Slovenija opredeljena kot laična država .

9. člen ustave : ena od najpomembnejših ustavnih določb je določba po kateri je zagotovljena samouprava v Sloveniji . V Sloveniji poznamo zaenkrat samo eno vrsto lokalne samouprave (občine) . Doslej je bilo odločanje o ustanavljanju pokrajin v pristojnosti občin . Državni zbor je v letu 2006 sprejel ustavni zakon s katerim je določil (ustavna novost) , da bo po novem Državni zbor odločal o ustanavljanju pokrajin z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev . Pokrajine naj bi ustanovili leta 2009 .

EVROPSKA UNIJA

Evropska unija izhaja iz Evropskih skupnosti :

♣ Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ)

ESPJ je bila ustanovljena leta 1952 na pobudo Francije in Nemčije . ESPJ je bila ustanovljena predvsem iz političnega spoznanja po preseganju njunih nasprotij , posredno pa tudi po premagovanju nasprotij v Evropi (dolgoročno predvsem po preseganju blokovskih delitev v Evropi) , po zagotovitvi njene varnosti , razvoja , blaginje itn . Med državami ustanoviteljicami so bile še : Italija , Belgija , Nizozemska in Luksemburg . ESPJ je bila ustanovljena kot mednarodna organizacija na katere so države ustanoviteljice prenesle upravljanje zadev na področju premoga in jekla . Pogodba o ESPJ je začela veljati po ratifikacijah in potrditvah v parlamentih držav podpisnic pogodbe o ESPJ .

Po uspešnem začetku delovanja ESPJ sta bili ustanovljeni še :

♣ Evropska gospodarska skupnost (EGS)

♣ Evropska skupnost za atomsko energijo (ESAE) .

Ti pogodbi sta bili podpisani v Rimu 25.03.1957 (rimski pogodbi) .

Na podlagi uspešnega razvoja Evropskih skupnosti je bila 07.02.1992 podpisana pogodba o Evropski uniji :

- veljati je začela konec leta 1992
- delovati pa je začela 01.01.1993 .

Pogodba o Evropski uniji je opredelila Evropsko unijo kot tristrano organizacijo :

I. STEBER

V prvi steber so bile s pogodbo o Evropski uniji vključene tri Evropske skupnosti :

- ESPJ je bila ustanovljena za določen čas (50 let) in je prenehala obstajati in delovati 50 let pozneje (23.07.2002) .

Od takrat do danes zajema prvi steber :

- Evropsko skupnost , ki ni več zgolj gospodarska skupnost , zato je bila preimenovana s pogodbo o Evropski uniji
- Evropska skupnost za atomsko energijo .

Prvi steber je predvsem gospodarsko – finančni steber , ki zajema :

- svobodni trg in
- svobodni pretok oseb , blaga , storitev in kapitala .

Prvi steber ima nadnacionalno naravo . Institucije Evropske unije sprejemajo pravne akte (uredbe in direktive) nanašajoč se izključno na prvi steber . Evropska unija ne sprejema nikakršnih pravnih aktov , ki bi se nanašali na zunanjo in varnostno ter obrambno politiko .

II. STEBER

Drugi steber vključuje skupno zunanjo in varnostno politiko .

III. STEBER

Tretji steber vključuje policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah .

Drugi in tretji steber sta naddržavna ali medvladna stebra . Na področju drugega in tretjega stebra države članice sprejemajo stališča in skupne ukrepe na podlagi soglasja svojih vlad .

Institucije Evropske unije

Pogodba o Evropski uniji določa katere so institucije in katere so druge institucije (Evropska centralna banka , gospodarsko – socialni odbor in odbor regij) in organi . Institucije v ožjem pomenu so :

► Evropski parlament

Evropski parlament ima po pristopu Bolgarije in Romunije (2007) 27 članic . Evropski parlament sestavlja 785 poslanskih mest . Pogodba iz Nice (2001) predvideva , da bo po razširitvi Evropske unije (po pristopu novih članic) , Evropski parlament znova imel 732 poslanskih mest . Poslanke in poslance volimo v Evropski parlament na splošnih , neposrednih in tajnih volitvah za dobo petih let .

► Svet Evropske unije

Svet Evropske unije nima stalne sestave zato se sej udeležujejo ministri vlad držav članic glede na vprašanja , ki so na dnevnem redu (npr. zunanja politična vprašanja → zunanji ministri) . Svet Evropske unije ni primerljiv z nobenim državnim organom kot tudi ne organom drugih organizacij .

► (evropska) Komisija

Komisijo sestavljajo predsednik Komisije in člani Komisije s tem , da je vsak član iz ene od držav članic (ni predstavnik države članice) . Člani Komisije so samostojni in neodvisni pri delu v Komisiji (v formalnem smislu niso vezani na navodila svojih držav članic) . Predsednika in člane Komisije imenuje Svet Evropske unije v sestavi voditeljev držav ali vlad po predhodni potrditvi v Evropskem parlamentu za dobo petih let . Komisija uravnotežena , usklajeno poganja politiko Evropske unije (motor Evropske unije) .

► Sodišče Evropskih skupnosti

Do leta 2002 je bilo to sodišče tretjih Evropskih skupnosti . Po prenehanju delovanja ESPJ leta 2002 pa je sodišče dveh Evropskih skupnosti . Sodišče Evropskih skupnosti sestavljajo sodniki (eden iz vsake države članice) . Sodnike imenujejo vlade držav članic v medsebojnem soglasju za dobo šestih let .

► Računsko sodišče

Sodnike računskega sodišča volijo vlade držav članic po predhodni odobritvi v Evropskem parlamentu . Računska sodišča nacionalnih držav nadzorujejo porabo proračunskih sredstev Evropske unije .

► V širšem pomenu uvrščamo med institucije Evropske unije tudi Evropski svet

Evropski svet nima stalne sestave tako kot Svet Evropske unije ter nima mandata . Evropski svet daje pobude in splošne smernice za delovanje institucij Evropske unije . Vsaka država članica predseduje Evropskemu svetu vsakih šest mesecev . Predsedujoča država prek svojih ministrov sklicuje , predseduje in vodi Evropski svet . Evropski svet je politično – strateška funkcija Evropske unije . Sej Evropskega sveta se udeležujejo voditelji držav ali vlad (v parlamentarnih državah predsedniki vlad ; v Franciji predsednik republike) , dvakrat letno (junija in decembra) ter predsednik Komisije . Evropskemu svetu v širši sestavi imenujemo medvladna konferenca .

Funkcije Evropske unije

a) Zakonodajna funkcija

Osrednja zakonodajna institucija v Evropski uniji je Svet Evropske unije , ki večinoma samostojno sprejema uredbe in direktive , pri sprejemanju manjšega števila uredb in direktiv sodeluje Evropski parlament , na predlog Komisije . Komisija je izključna predlagateljica uredb in direktiv kot zakonodajnih aktov Evropske unije . Uredbe in direktive sprejema Svet Evropske unije skupaj z Evropskim parlamentom izključno na področju prvega stebra .

b) Izvršilna funkcija

Izvršilno funkcijo praviloma opravlja Komisija v sodelovanju s svojimi številnimi in različnimi odbori .

c) Proračunska funkcija

Proračun Evropske unije sprejema Evropski parlament in Svet Evropske unije skupaj . O obveznih sredstvih , potrebnih za delovanje Evropske unije , odloča Svet Evropske unije samostojno . Če bi Evropski parlament zavrnil sprejem predlaganega proračuna , lahko Svet Evropske unije odloči o sprejemu tistega dela , ki se nanaša na obvezna proračunska sredstva samostojno . Proračun Evropske unije pozna naslednja sredstva :

- obvezna proračunska sredstva (sredstva za delovanje institucij , organov Evropske unije)
- neobvezna proračunska sredstva (sredstva iz strukturnih in kohezijskih skladov : varstvo okolja , prometna infrastruktura itn .) .

d) Nadzorna funkcija

Evropski parlament (samo na papirju) lahko izglasuje Komisiji nezaupnico z dvotretjinsko večino vseh svojih poslancev Evropskega parlamenta toda dvotretjinska večina je tako visoka , da je praktično ni mogoče doseči , čeprav jo pogodba o Evropske unije predvideva .

Pravni akti Evropske unije

Pravne akte Evropske unije delimo na :

a) Primarna zakonodaja

V primarno zakonodajo uvrščamo ustanovitvene in pristopne pogodbe . Ustanovitvene pogodbe so najvišji in temeljni pravni akti Evropske unije . Ustanovitvene pogodbe imajo po razlagi sodišča Evropske skupnosti in v primerjavi z državami tudi ustavno naravo (niso ustave) . Med ustanovitvenimi pogodbami je določena institucionalna ureditev Evropske unije (določitev institucij , oblikovanje in sestava , funkcije institucij) . Pri oblikovanju primarne zakonodaje v precejšnji meri in bolj suvereno sodelujejo države članice Evropske unije .

b) Sekundarna zakonodaja

Med sekundarne pravne akte uvrščamo zakonodajne akte Evropske unije (uredbe in direktive) . Uredbe in direktive so splošni pravni akti , ki se nanašajo na vse države članice Evropske unije kot tudi na druge pravne subjekte (na druge pravne in fizične osebe) .

Uredbe → so zavezujoče v vseh svojih elementih , katere je mogoče neposredno prenesti v zakonodajo vsake države članice .

Direktive → načeloma niso neposredno uporabne , temveč obvezujejo le države članice , da uredijo neko pravno področje skladno s cilji direktive v roku dveh let . V dveh letih po sprejemu

morajo države članice sprejeti vsebino , cilje teh direktiv . Če pa države članice ne sprejmejo zakonov in direktiv v dveh letih in s tem ne prevzamejo vsebino direktiv , začnejo direktive veljati avtomatično .

USTAVNA UREDITEV ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

I. Splošne določbe o človekovih pravicah in temeljnih svoboščin

Splošne določbe v drugem poglavju so tiste določbe , ki veljajo za vse človekove pravice in temeljne svoboščine . Mednje uvrščamo tiste določbe , ki urejajo vprašanja z naslednjo vsebino :

a) Enakost pred zakonom ali enakopravnost

Enakost pred zakonom je ena od temeljnih načel demokratične in pravne države . Po ustavi so pred zakonom vsi enaki . V Sloveniji so vsakomur zagotovljene človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na : narodnost , raso , spol , jezik , vero , izobrazbo , politično prepričanje , gmotno stanje in ne glede na invalidnost (ustavni zakon iz leta 2005) ter na druge osebne okoliščine . Po tej določbi je vsakomur zagotovljeno enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem in pred drugimi državnimi organi , organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil , ki odločajo o njegovih pravicah , dolžnosti ali pravnih interesih .

b) Neposredno uresničevanje človekovih pravic in svoboščin

Slovenska ustava določa , da se človekove pravice in temeljne svoboščine uresničujejo neposredno na podlagi ustave . Z zakonom je mogoče predpisati samo način njihovega uresničevanja toda tudi to samo takrat kadar tako določa ustava ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine . Ker so človekove pravice in temeljne svoboščine zasnovane kot pravno zavarovana upravičenja , je potrebno , da uživajo tudi ustrezno pravno varstvo (sodno varstvo) .

c) Sodno varstvo človekovih pravic in svoboščin

Ustava zagotavlja v drugem poglavju sodno varstvo človekovih pravic in svoboščin .

d) Začasna razveljavitev ali omejitev človekovih pravic in svoboščin

Ustava dopušča tudi razveljavitev in omejitev človekovih pravic in svoboščin toda samo v izrednem in vojnem stanju . Nekaterih pravic in svoboščin pa ni dopustno razveljaviti niti v izrednem niti v vojnem stanju :

♣ nedotakljivost človekovega življenja

Ustavne določbe , ki jih prepoveduje ustava , so :

- smrtna kazen → v nikakršni situaciji jih ni dopustno razveljaviti , niti v izrednem niti v vojnem stanju ne
- mučenje .

Ustava zagotavlja načelo zakonitosti v kazenskem pravu po katerem ni kaznivega dejanja brez zakona , ki bi nam vnaprej določil kazen .

Človekove pravice in svoboščine veljajo v vseh in v vsakršnih okoliščinah : družbenih , političnih , varnostnih , mednarodnih okoliščinah itn . Ustava izjemoma dopušča njihovo razveljavitev ali omejitev toda samo v izrednem in vojnem stanju pa še teh ne vseh , niti v izrednem niti v vojnem stanju .

II. Posamezne pravice in svoboščine

Ustava jih je prevzela iz Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in svoboščin , nekatere tudi po zgledu drugih držav . Človekove pravice in svoboščine delimo v naslednje skupine :

A) Osebnostne pravice in svoboščine

Med osebnostne pravice in svoboščine so uvrščena nekatera pravna načela , ki niso oblikovana v obliki pravic niti v obliki svoboščin , so pa pomembna za uresničevanje človekovih pravic in svoboščin . Osebnostne pravice in svoboščine so najstarejše pravice in svoboščine . To so pravice in svoboščine prve generacije . Osebnostne pravice in svoboščine pripadajo človeku kot človeku , vsakomur in niso vezane na državljanstvo kar pomeni , da pripadajo tudi tujcem (osebam brez državljanstva Republike Slovenije) . Osebnostne pravice in svoboščine so :

► nedotakljivost človekovega življenja

Človekovo življenje je nedotakljivo . V Sloveniji je bila prepovedana smrtna kazen z leta 1989 sprejetimi republiškiimi ustavnimi amandmaji . Zadnjič je bila pravnomočno izrečena in izvršena smrtna kazen v Sloveniji leta 1959 . Eden od kriterijev za vstop v Svet Evrope je bila tudi prepoved smrtne kazni .

► prepoved mučenja

Ustava prepoveduje mučenje ter nečloveško in ponižujoče kaznovanje ali ravnanje predvsem v preiskovalnem postopku kot tudi pri izvrševanju kazni ali kazenskih sankcij .

► prepoved opravljanja medicinskih in drugih poskusov na ljudeh

Ustava določa , da je dopustno opravljati medicinske in druge poskuse na ljudeh samo na podlagi njihove osebne privolitve .

► pravica do osebne svobode

Pravica do osebne svobode so ena od najstarejših osebnostnih pravic in svoboščin . Ustava zagotavlja pravico do osebne svobode hkrati pa določa , da je pravico do osebne svobode dopustno omejiti v primerih in po postopku , ki ga določa zakon . Poznamo še druge oblike omejitve osebne svobode . Najbolj drastična omejitev je zapor , potem pripor in pridržanje . Sodišče odloča o morebitni uvedbi pripora . Po drugi strani odločitev sodišča s sodno odločbo , sklep o odreditvi pripora izročijo pripadniki druge veje oblasti (državne uprave , del izvršilne oblasti) .

► pravica do sodnega varstva

Ustava med drugim zagotavlja pravico do nepristranskega , neodvisnega in z zakonom ustanovljenega sodišča , ki mora odločiti o morebitni kršitvi katerekoli ustavne pravice , v razumnem roku .

► pravica do javnega sojenja

► pravica do pritožbe

Ustava določa pravico do pritožbe zoper odločbe sodišč in upravnih organov ter organov lokalne samouprave kot tudi nosilcev javnih funkcij (različni zavodi) :

- zavod za zdravstveno zavarovanje
- zavod za zaposlovanje
- zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje itn

in zoper odločitve katerih je dopustna pritožba . Pravica do pritožbe je ena od ustavnih pravic v sistemu varstva teh pravic kot tudi svoboščin .

► pravica do povračila škode

Ustavlja zagotavlja pravico do povračilo škode , ki jo povzročijo državni organi ali organi lokalne samouprave s svojim protipravnim ravnanjem .

Ustava opredeljuje dve pomembni pravni načeli , ki sta stari več kot 200 let :

► načelo zakonitosti v kazenskem pravu

Po načelu zakonitosti v kazenskem pravu je storilec kaznivega dejanja samo tisti pravni subjekt (v prvi vrsti fizična , izjemoma pravna oseba) , ki stori kaznivo dejanje , ki je bilo vnaprej določeno kot kaznivo in za katero vnaprej zakon predpisuje zakon .

Praviloma v svetu (v večji večini držav) so lahko storilci kaznivih dejanj samo ljudje kot osebe z zavestjo , vestjo in voljo , ki so zmožna presoditi posledice svojega protipravnega ravnanja . Nekatero države (prva je bila Francija) pa so predvidele kazniva dejanja pravnih oseb .

Po zakonskem zakoniku so storilci kaznivih dejanj v Sloveniji samo fizične osebe . Kazenski zakonik je dopustil , da lahko poseben drugi zakon določi kazniva dejanja pravnih oseb . Na podlagi tega pooblastila je Državni zbor v začetku leta 1999 sprejel Zakon o kaznivih dejanjih pravnih oseb . Slovenija sodi med tiste države v katerih so storilci kaznivih dejanj ne samo fizične ampak tudi pravne osebe .

Ustava prepoveduje povratno veljavo zakonov in drugih aktov v skladu z načelom pravne države po katerem so pristojnosti državnih organov in postopki kot tudi druga področja določena vnaprej .

► domneva nedolžnosti zaradi morebitne storitve kaznivih dejanj

To načelo je bilo zapisano v Deklaraciji o pravici človeka in državljana iz časa francoske revolucije . V nekoliko drugačni obliki pa sto let prej v tedanji Angliji . Gre za eno od načel , ki je ena od splošnih pravno civilizacijskih pridobitev .

Protipravna dejanja označujemo za kazniva ravnanja med katere uvrščamo v prvi vrsti najhujša protipravna dejanja . Poznamo pa tudi druge prestopke , prekrške . Tudi disciplinske kršitve uvrščamo med kazniva ravnanja . Ustava pravi : kdor je obdolžen kaznivega ravnanja velja za nedolžnega dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnomočno sodbo . Brez pravnomočne sodbe ni kaznivega dejanja in tudi storilca kaznivega dejanja . Razlike :

osumljenec → oseba zoper katero je vložena kazenska ovadba

obdolženec → oseba zoper katero je sprožen kazenski postopek

obsojenec → oseba , ki je s pravnomočno sodbo spoznana za storilca kaznivega dejanja

pravnomočna sodba → sodba zoper katero ni več dopustno vložiti pritožbe . Zakaj ne ?

- potekel pritožbeni rok in
- ustrezna oseba se je že neuspešno pritožila .

Po načelu nedolžnosti ni kaznivega dejanja , ni storilca kaznivega dejanja , ni krivde in ni kazni brez pravnomočne sodbe .

Ustava zagotavlja celovito varstvo človekove zasebnosti . Ustava zagotavlja pravno varstvo človekove zasebnosti s tremi določbami :

► nedotakljivost stanovanja

Po ustavi je stanovanje nedotakljivo . Po tej ustavni določbi ne sme nihče vstopiti v stanovanje ali druge prostore brez sodne odločbe , proti volji stanovalcev . Tudi preiskati ga

ne sme . Ustava zagotavlja sodno varstvo nedotakljivosti stanovanja . Izjemoma je dopustno vstopiti v tuje stanovanje in druge tuje prostore brez sodne odločbe , proti volji stanovalcev samo , če je to neizogibno potrebno za zavarovanje življenja ljudi in premoženja (npr. , če se je v stanovanje , v hišo zatekel storilec kaznivega dejanja ali oseba zoper katero je bil sprožen kazenski postopek ; za osebo za katero obstaja utemeljen sum) .

► varstvo tajnosti pisem in drugih občil

Ustava zagotavlja varstvo tajnosti pisem in drugih občil . Ustava določa , da zakon predpiše pogoje za omejitev tega varstva in čas teh omejitev . Po ustavi je dopustno poseči samo na podlagi sodne odločbe in to po pogojih , ki jih določa zakon . Drugače lahko zakon omeji varstvo tajnosti pisem in drugih občil za določen čas . Na podlagi zakona sodišče odloči , da poseže v človekovo zasebnost na tem področju .

► varstvo osebnih podatkov

Ustava zagotavlja varstvo osebnih podatkov pri čemer pa določitev varstva osebnih podatkov prepušča zakonu . Ustava določa , da zakon določa zbiranje , hrambo , uporabo in druga vprašanja , vezana na varstvo osebnih podatkov . Na podlagi te določbe je bil sprejet Zakon o varstvu osebnih podatkov .

Ustava zagotavlja tudi svobodo vesti , svoboščin . Po ustavi je izpovedovanje vere in drugih opredelitev svobodno v zasebnem in javnem življenju s Konvencijo o varstvu človekovih pravic in svoboščin .

B) Politične (državljske) pravice in svoboščine

Najpomembnejši politični ali državljski pravici sta :

► pravica do združevanja (koalicijska pravica)

Ustava določa pravno podlago za ustanavljanje in delovanje številnih in različnih državljskih združenj , med katerimi so najpomembnejše državljske organizacije (politične stranke) . Tako za ustanavljanje , včlanitev in delovanje političnih strank ustava določa tudi pravico do izstopa . Po ustavi se lahko vsak združuje z drugimi . Na podlagi ustavne določbe (pravice do združenja) je bil leta 1994 sprejet Zakon o političnih strankah . Z novelo zakona iz leta 2007 lahko ustanovijo politično stranko najmanj dvesto volivk in volivcev . Pravica do združevanja je temeljna pravica .

► volilna pravica

Po ustavi ima vsaka polnoletna oseba pravico voliti (aktivna pravica) in biti voljen (pasivna pravica) kot tudi v Evropskem parlamentu (od 01.05.2004 , ko je Slovenija pristopila k Evropski uniji) . Prve slovenske volitve v Evropski parlament so bile 16. junija 2004 . Ustava zagotavlja enakopravne možnosti moškim in ženskam na volitvah v državne organe in organe lokalnih skupnosti . Ustava določa , da lahko zakon prizna volilno pravico tudi tujcem s stalnim prebivališčem v občini : aktivno in pasivno volilno pravico na volitvah v občinske in mestne svete . Na županskih volitvah (od leta 2002) imajo tujci pravico voliti (aktivno volilno pravico) ne smejo pa biti voljeni (pasivna volilna pravica) .

Ustava zagotavlja tudi pravico do ugovora vesti (ustavna novost) . Pravica do ugovora vesti je bila aktualna v preteklosti predvsem v zvezi s služenjem vojaškega roka na podlagi katere so zaradi religioznih , filozofskih ali humanitarnih razlogov vojaški obvezniki zavrnili služenje v slovenski vojski . Po ukinitvi naborniške vojske (2004) pravica do ugovora vesti

ni več aktualna na vojaškem področju , je pa še vedno aktualna v zdravstvu (pravica , da ginekolog / - inja zavrne opravljanje splava) .

C) Gospodarske in socialne pravice

Ustava med drugim zagotavlja tudi določene gospodarske in socialne pravice na podlagi splošne določbe po kateri je Slovenija socialna država . Gospodarske in socialne pravice so predvsem :

- pravica do socialne varnosti
- pravice otrok
- pravica do svobodnega odločanja o rojstvu otrok .

D) Pravice na področju šolstva , znanosti in umetnosti

Ustava zagotavlja določene pravice in svoboščine na področju šolstva , znanosti in umetnosti . Izobraževanje je svobodno . Osnovno izobraževanje je obvezno in se financira iz javnih sredstev . Svobodno izobraževanje pomeni predvsem , da izobraževanje ni podvrženo aktualni politiki . Gre za uravnoteženo , odprto ali nevtravno izobraževanje . Ustava zagotavlja avtonomnost državnih univerz in državnih visokih šol . Njihova avtonomija je v tem , da samostojno odloča o izobraževalni in raziskovalni dejavnosti ter o izvolitvi svojih učiteljev .

E) Posebne pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti ter njihovih pripadnikov
Ustava zagotavlja posebne pravice italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom . Gre za skupnost za kateri je Slovenija matična domovina . Ustava zagotavlja naslednje posebne pravice :

- pravice do vzgoje in izobraževanja v lastnem jeziku
- ustanavljanje lastnih organizacij
- razvijanje gospodarske , kulturne , znanstvenoraziskovalne dejavnosti
- ustanovitev posebnih , samoupravnih skupnosti za italijansko in madžarsko narodno skupnost .

Posebej je pomembna ustavna določba po kateri sta avtohtoni narodni skupnosti neposredno zastopani v lokalnih predstavniških organih (v občinskih in mestnih svetih) na območju tistih občin v katerih živijo in v Državnem zboru . Po ustavi se izvoli po eden poslanec vsake skupnosti v Državnem zboru . Število predstavnikov avtohtonih narodnih skupnosti v lokalnih predstavniških organih določajo statuti lokalnih skupnosti .

Položaj in posebne pravice romske skupnosti

Ob koncu drugega poglavja ustava vsebuje posebno določbo o romski skupnosti . S to ustavno določbo prepušča ureditev pravic romske skupnosti zakonu . Ustava posebej ne ureja pravic romske skupnosti . Zakon o lokalni samoupravi določa , da imajo pripadniki romske skupnosti pravico do zastopstva v tistih občinskih oziroma mestnih svetih v katerih živijo . Poseben zakon o romski skupnosti je pravkar v zakonodajnem postopku .

PRAVNO VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

Ker so človekove pravice in temeljne svoboščine zasnovane in urejene kot pravno zavarovana upravičenja , zagotavlja ustava tudi pravno varstvo teh pravic in svoboščin . Tako že v drugem poglavju vsebuje več določb o njihovem sodnem varstvu . Še posebej pomembno pravno sredstvo v sistemu varstva teh pravic in svoboščin je pravica do ustavne pritožbe , ki jo ustava priznava v poglavju o ustavnem sodišču . Ustava je uvedla tudi varuha človekovih pravic in temeljnih svoboščin . Oblike pravnega varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin so :

I. Formalno varstvo

a) Sodno varstvo

Po eni izmed splošnih določb o človekovih pravicah in temeljnih svoboščin ustava zagotavlja sodno varstvo teh pravic in svoboščin ter pravico do odprave posledic njihove kršitve . Pravica do sodnega varstva je samostojna ustavna pravica na podlagi katere se lahko vsakdo , ki meni , da mu je bila kršena določena ustavna pravica ali svoboščina , obrne na sodišče z zahtevo za njeno sodno varstvo . Ustava z določbo o sodnem varstvu nalaga tudi državi dolžnost , da predvidi sodno varstvo oziroma da ga ne izključi . Vsakdo uživa pred sodiščem , do katerega ima po ustavi dostop , tudi ustrezna procesna jamstva . Tako ima vsakdo pravico do enakega varstva pravic v postopku pred sodiščem in drugimi državnimi organi ter pravico , da se o njegovih pravicah odloči brez nepotrebnega odlašanja , vsakomur pa je zagotovljena tudi pravica do javnega sojenja in pravica do pravnega sodstva . Na podlagi ustave , ki samo na splošno zagotavlja sodno varstvo z najpomembnejšimi procesnimi jamstvi , urejajo posamezne oblike sodnega varstva zakoni . Neposredni obliki sodnega varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin sta kazenskoopravno in civilnopravno varstvo .

b) Ustavnosodno varstvo (ustavna pritožba)

Ustavna pritožba je v slovenskem ustavnem sistemu nov institut (posebno pravno sredstvo) za varstvo človekovih pravic in svoboščin . Ustavno pritožbo lahko vloži (vsaka fizična ali pravna oseba) , če meni , da mu je s posamičnim aktom državnega organa , organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil kršena njegova človekova pravica ali temeljna svoboščina . To pravico ima tudi varuh človekovih pravic v zvezi s posamično zadevo , ki jo obravnava , vendar lahko ustavno pritožbo vloži le s soglasjem tistega , čigar pravice in svoboščine ureja . Ustavna pritožba se lahko vloži :

- ♣ šele , ko so izčrpana vsa pravna sredstva (izjemoma lahko ustavno sodišče odloča pred izčrpanjem izrednih pravnih sredstev , če je zatrjevana kršitev očitna in če bi z izvršitvijo posamičnega akta nastale za pritožnika nepopravljive posledice , redna pravna sredstva pa so izčrpana ;
- ♣ najkasneje v 60 dneh od dneva vročitve posamičnega akta , zoper katerega je mogoča ustavna pritožba (v posebej utemeljenih primerih lahko izjemoma tudi po izteku 60 dni) .

Ustavna pritožba se vloži pisno . V njej je treba navesti :

- posamični akt , ki se spodbija
- dejstva , ki pritožbo utemeljujejo in
- domnevno kršene človekove pravice in temeljne svoboščine .

Pritožbi mora biti priložena kopija posamičnega akta , ki se spodbija , ter ustrezne listine , na katere pritožnik opira svojo pritožbo . Ustavno sodišče pritožbo najprej preskusi (če ustavno sodišče zaradi pomanjkljivosti vloge ne more preskusiti , pozove pritožnika , da jo v določenem

roku dopolni) . O tem , ali jo bo sprejelo v obravnavo , odloči senat treh sodnikov na nejavni seji . V postopku preskusa lahko ustavno sodišče pritožbo :

1. zavrže :

- če je prepozna
- če niso izčrpana vsa pravna sredstva
- če jo je vložila neupravičena oseba
- če je pritožnik v določenem roku neupravičeno ne dopolni .

2. ne sprejme :

- če očitno ne gre za kršitev človekovih pravic ali svoboščin
- če od odločitve ni pričakovati rešitve pomembnega pravnega vprašanja in če kršitev človekove pravice ali svoboščine ni imela pomembnejših posledic za pritožnika .

3. sprejme v obravnavo .

O zavrženju oziroma sprejemu ustavne pritožbe odloči senat soglasno , zoper ta sklep pa ni dopustna pritožba . Če senat ni sprejel ustavne pritožbe , je ustavna pritožba kljub temu sprejeta , če se za tako odločitev v 15 dneh od dneva sprejema odločitve pisno izrečejo katerikoli trije ustavni sodniki . Če je ustavna pritožba sprejeta , jo ustavno sodišče praviloma obravnava na nejavni seji , lahko pa razpiše javno obravnavo . Pri tem lahko odloči , da zadrži izvršitev spodbijanega posamičnega akta , če bi z izvršitvijo lahko nastale težko popravljive škodljive posledice , ali zadrži izvajanje zakona ali drugega predpisa oziroma splošnega akta na podlagi katerega je bil posamični akt sprejet .

Po končani obravnavi ustavno sodišče z odločbo ustavno pritožbo ugotovi , posamični akt v celoti ali deloma odpravi (odločitev velja za nazaj – ex tunc) ali razveljavi (odločitev velja za naprej – ex nunc) in zadevo vrne organu , ki je pristojen za odločanje . Če ugotovi , da odpravljeni posamični akt temelji na protiustavnem predpisu ali splošnem aktu , tega lahko po načelu koneksitete odpravi ali razveljavi v skladu s pravilo , ki veljajo za odločanje o ustavnosti in zakonitosti predpisov . Ob odpravi posamičnega akta lahko odloči tudi o sporni pravici oziroma svoboščini , če je to nujno zaradi odprave posledic , ki so na podlagi odpravljenega posamičnega akta že nastale , ali če to terja narava ustavne pravice oziroma svoboščine in če je na podlagi podatkov v spisu mogoče odločiti . Tako odločbo ustavnega sodišča izvrši organ , ki je pristojen za izvršitev posamičnega akta , ki ga je ustavno sodišče odpravilo in nadomestilo s svojo odločbo . Če po veljavnih predpisih ni pristojnega organa , ga določi ustavno sodišče .

II. Neformalno varstvo

b) Varuh človekovih pravic

Varuh človekovih pravic zajema praktično vsa razmerja v javni sferi , zlasti med posamezniki (državljani) in državo , pri čemer pa ne odloča o teh razmerjih , ampak ima predvsem pravico , da opozarja državne in druge organe na morebitne kršitve posameznikovih pravic ter da o njih obvešča najvišje državne organe (Državni zbor) in javnost . V razmerju do drugih ni niti pritožbeni niti hierarhično višji organ .

Varuha človekovih pravic izvoli Državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev na predlog predsednika republike . Mandatna doba je šest let in po poteku le – te je lahko ista oseba še enkrat izvoljena . Njegova funkcija ni združljiva z opravljanjem druge javne funkcije . Pri svojem delu je neodvisen in samostojen . Predčasno je razrešen samo :

- če to sam zahteva
- če je obsojen na kaznivo dejanje s kaznijo odvzema prostosti ali

- trajne izgube delavne zmožnosti za opravljanje svoje funkcije .

DRŽAVNI ZBOR

Pojem

Državni zbor je predstavniško telo Republike Slovenije , ki predstavlja ljudstvo kot celoto , najvišji ter zakonodajni organ Republike Slovenije . Poslanci imajo predstavniški ali reprezentativni mandat za mandat , ki ne zavezuje poslancev , da ravnajo po navodilih volivcev .

Volitve

Volitve so eden najpomembnejših izrazov ljudske suverenosti in nujni pogoj za demokratično oblikovanje najpomembnejših državnih organov , zlasti predstavniškega telesa . Z volitvami volivci podelijo članom Državnega zbora mandat , pooblastilo , da odločajo v njihovem imenu o najpomembnejših družbenih vprašanjih .

Volilni sistem za Državni zbor ureja Zakon o volitvah v Državni zbor , ki je bil leta 1992 sprejet . Po tem zakonu volimo poslance Državni zbor v osmih volilnih enotah s tem , da ima vsaka volilna enota enajst poslanskih mest in zakon je uvedel v Sloveniji proporcionalni volilni sistem z elementi večinskega sistema , glasove pa se zatem ugotovi in sorazmerno številu pridobljenih glasov porazdeli med posamezne kandidatne liste število poslanskih sedežev . Na območjih , kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost , se oblikujeta posebni volilni enoti in v vsaki od njih se voli po en poslanec . Zakon o volitvah v Državni zbor pomeni enega od podsistemov državne ureditve . V sistemu prevladujeta večinski in proporcionalni volilni sistem .

♣ Večinski sistem

Bistvo večinskega volilnega sistema so majhne volilne enote z enim poslanskim sedežem v katerih volivci praviloma volijo enega samega poslanca . Izvoljen je tisti kandidat , ki prejme v volilni enoti večino . Prednosti večinskega sistema je :

- enostavnejši
- preglednejši
- praviloma omogoča volivcem odločanje med kandidati
- z vidika stabilnosti vlade je pomembno , da praviloma omogoča eni stranki absolutno večino v parlamentu , kar omogoča stabilno vlado v razmerju do parlamenta in s tem tudi stabilnost delovanja nasploh .

Temeljna pomanjkljivost večinskega sistema :

- ne odraža razmerja politične moči v državi , saj favorizira stranko , ki dobi največ glasov po volilnih enotah .

Za večinski sistem so značilne enostrankarske vlade .

♣ Proporcionalni sistem

V Evropi prevladuje proporcionalni volilni sistem . Bistvo proporcionalnega sistema so velike volilne enote z večjim številom poslanskih sedežev v katerih volivci volijo večje število članov parlamenta . V državah s proporcionalnim volilnim sistemom se poslanski mandati porazdelijo med posamezne kandidatne liste političnih strank sorazmerno (proporcionalno) številu glasov , ki so jih prejele v volilnih enotah . Prednosti proporcionalnega sistema so :

- zagotavlja razpršitev poslanskih mandatov med večje število političnih strank , ki so nastopali na volitvah , v skladu z njihovimi volilnimi rezultati .

Temeljne pomanjkljivosti proporcionalnega sistema :

- sistem je bolj zapleten kot večinski
- izrazita strankarska razcepljenost Državnega zbora (vstop velikega števila političnih strank v Državni zbor) .

Za proporcionalni volilni sistem so značilne vladne koalicije (večstrankarske koalicije) . Nobena politična stranka v praksi dejansko ne premore večine vseh poslancev za oblikovanje vlade . V proporcionalnem volilnem sistemu so vladne koalicije nestabilne , ker lahko otežujejo oblikovanje vlade .

Kandidatne liste lahko vlagajo za volitve v Državni zbor :

- najmanj dvesto volivk in volivcev
- politične stranke in
- najmanj trije poslanci .

Po zdajšnji pravni ureditvi (od leta 2000) ugotavljamo število glasov za izvolitev poslancev po Droopovem količniku po katerem delimo število veljavno oddanih glasov v posameznih volilnih enotah s številom 12 . Pri Droopovem količniku se poslanski mandati porazdelijo med posamezne kandidatne liste z volilno število glasov , ki so jih kandidatne liste prejele :

- prva delitev poslanskih mandatov → znotraj volilnih enot (osmih volilnih enot)
- druga delitev poslanskih mandatov → na ravni države kot celote .

Po ustavnem zakonu so lahko izvoljeni v Državni zbor samo kandidati s kandidatnih list , ki so pridobile v državi kot celoti najmanj štiri odstotki glasov .

Imuniteta poslancev Državnega zbora

Poslanci imajo po ustavi tudi imuniteto (nedotakljivost) :

▶ poklicna ali materialna imuniteta

Poklicna imuniteta je v tem , da poslanci niso kazensko odgovorni za mnenje in glas , ki so ga dali na sejah Državnega zbora in njegovih delovnih teles (komisijah) . Ustava izključuje poslančevo kazensko odgovornost . Civilno in odškodninsko odgovornost ustava ne izključuje . Poklicna imuniteta se nanaša na delovanje poslancev v Državnem zboru .

▶ nepoklicna ali procesna imuniteta

Nepoklicna imuniteta je v tem , da zoper poslanca ni mogoče odrediti pripora niti začeti kazenskega postopka brez dovoljenja Državnega zbora , če se poslanec sklicuje na imuniteto . Državni zbor lahko prizna imuniteto ne da bi se nanjo skliceval . Ne uživa pa poslanske imunitete , če je zaloten pri storitvi kaznivega dejanja zaradi katerega zakon določa zaporno kazen na pet let . Nepoklicna imuniteta se nanaša na delovanje poslancev izven Državnega zbora .

Sestava Državnega zbora

Državni zbor šteje 90 poslancev , ki so izvoljeni neposredno na podlagi splošnih , neposrednih in tajnih volitev za štiri leta . Italijanska in madžarska narodna skupnost imata v Državnem zboru zagotovljeno eno poslansko mesto – ne glede na število njenih pripadnikov .

Najpomembnejše funkcije Državnega zbora

Funkcija je dejavnost , ki jo opravlja Državni zbor . V okviru funkcije kot dejavnosti pa ima Državni zbor ustrezne pristojnosti . Funkcija je širši izraz , ki zajema določeno število pristojnosti .

► Zakonodajna funkcija v širšem pomenu

Zakonodajno funkcijo v širšem pomenu je potrebno razumeti glede na pristojnosti , ki jih ima Državni zbor v okviru te funkcije . V zakonodajno funkcijo v širšem pomenu ne spada samo sprejemanje zakonov ampak spadajo tudi druge pristojnosti . V okviru zakonodajne funkcije v širšem pomenu ima Državni zbor predvsem naslednje pristojnosti .

● sprejema ustavne spremembe in dopolnitve (ustavne zakone)

Ustava govori o ustavnih spremembah kar je potrebno razumeti tudi kot ustavne dopolnitve s tem , da ustava ne določa v kakšni obliki , s kakšnim pravnim aktom Državni zbor lahko spreminja in dopolnjuje ustavo . Po poslovniku Državnega zbora sprejema ustavne spremembe in ustavne dopolnitve v obliki ustavnih zakonov .

- sprejema zakone
- sprejema poslovnik Državnega zbora
- sprejema državni proračun in zaključni proračun državnega proračuna
- ratificira mednarodne pogodbe in
- razpisuje referendumne .

► Volilna funkcija

V okviru volilne funkcije ima Državni zbor predvsem naslednje pristojnosti :

- voli predsednika Državnega zbora
- voli predsednika vlade in imenuje ministre
- voli sodnike ustavnega sodišča
- voli varuha človekovih pravic
- voli predsednika in člane računskega sodišča
- imenuje generalnega državnega tožilca
- imenuje guvernerja Banke Slovenije

Nosilce vseh teh funkcij voli Državni zbor z večino glasov vseh poslancev (najmanj 46 poslanskih glasov) . Za izvolitev varuha človekovih pravic je določena (zakon določa , ustava ne) dvotretjinska večina glasov vseh poslancev (najmanj 60 poslanskih glasov) .

► Nadzorna (kontrolna) funkcija

V okviru nadzorne funkcije ima Državni zbor predvsem naslednje pristojnosti :

● odloča o nezaupnici vlade

Nezaupnica vladi prihaja iz Državnega zbora (najmanj 10 poslancev) . Slovenska ustava je prevzela nemški model nezaupnice po katerem lahko Državni zbor izglasuje vladi nezaupnico samo tako , da izvoli novega predsednika vlade (konstruktivna nezaupnica) . V večini drugih držav poznajo t.i. destruktivno nezaupnico , ko večina poslancev kadarkoli izglasuje vladi nezaupnico in s tem zrušenje vlade , potem se postavlja vprašanje kako naprej .

● odloča o zaupnici vlade

Pravica do vložitve zahteve za glasovanje o zaupnici vlade je v izključni pristojnosti predsednika vlade .

- odloča o (ustavnih) obtožbah zoper predsednika republike in predsednika vlade ter posameznih ministrov .

Za glasovanje o nezaupnici kot tudi zaupnici vladi ter obtožb zoper predsednika republike , predsednika vlade ter posameznih ministrov je potrebna večina glasov vseh poslancev (najmanj 46 poslanskih glasov) .

DRŽAVNI SVET

Pojem

Po slovenski ustavi je Državni svet enodomni predstavniški organ , pri izvrševanju zakonodajne funkcije pa sodeluje tudi Državni svet . Po ustavi je Državni svet nepopolni drugi parlamentarni dom . Državnega sveta ne moremo uvrstiti v izvršno vejo oblasti . Po ustavi je Državni svet zasnovan in opredeljen kot zastopstvo temeljnih družbenih skupin :

- socialnih interesov
- poklicnih interesov
- gospodarskih interesov in
- lokalnih interesov .

Državni svet ne more aktivno posegati v ustavnorevidijski postopek , niti nima možnosti neposredno vplivati na sestavo , delovanje in nadzor nad delom vlade . Državni svet lahko posredno doseže npr. prek odloživnega veta zahteva za razpis referendumu , s sprožitvijo postopka za preverjanje ustavnosti zakonov , da niso uveljavljeni zakoni , ki jih predlaga vlada ali nekatere vlada celo veže vprašanje zaupnice v Državnem zboru .

Sestava

Državni svet sestavlja 40 članov , ki se volijo za dobo petih let in to naslednjih predstavnikov :

- štiri predstavniki delodajalcev (med njimi je bila do sedaj GZS)
- štiri predstavniki delojemalcev organiziranih v reprezentativnih sindikatih , delujočih na območju države kot celote
- štiri predstavniki kmetov , obrtnikov in svobodnih poklicev , organiziranih po zadrugah in v številnih in različnih društvih
- šest predstavnikov negospodarskih dejavnosti , organiziranih v številnih in različnih zavodih (vrtci , šole , številne akademije , fakultete , bolnišnice , knjižnice , muzeji , zavodi za zavarovanje naravne in kulturne dediščine , poklicna gledališča itn)
- 22 predstavnikov lokalnih interesov .

Zaenkrat so to predstavniki občine . Ustava je z ustavnim zakonom (junija 2006) odprla ustavno možnost za ustanavljanje pokrajin .

Volitve

Zakon o Državnem svetu je določil skupna pravila za volitve vseh članov Državnega sveta . Vsi člani Državnega sveta se volijo na posrednih volitvah . Člane predstavnike temeljnih družbenih skupin volijo prek organizacij v katere se organizirajo in v katerih delujejo s tem , da sami izvolijo elektorje kot posebna volilna telesa . Posebna volilna telesa potem izvolijo člane Državnega sveta .

Pristojnosti

Državni svet ima predvsem naslednje pristojnosti :

- predlaga sprejem zakonov
- Po ustavi zakone lahko predlaga :

- ◆ vlada

Na predlog vlade je sprejetih okoli 90& zakonov . Nekatere t.i. sistemske zakone (posebni zakoni : Zakon o vladi , Zakon o državni upravi , Zakon o splošnih sodiščih , Zakon o ustavnem sodišču itn.) v praksi predlaga izključno samo vlada kajti priprava zakonodajnih zakonskih predlogov je strokovno in drugače zahtevno , v sodelovanju z državno upravo , ki je v prvi vrsti strokovna opora vladi pri njenem delu , zlasti pri pripravi zakonov .

- ◆ posamezni poslanci
- ◆ lahko več poslancev skupaj
- ◆ Državni svet

Ustava določa , da Državni svet lahko predlaga zakone .

◆ najmanj 5000 volivk in volivcev (pravica do zakonodajne pobude ali iniciative ; samo enkrat je bila ta pravica uporabljena : 1993 leta) .

● daje mnenja Državnemu zboru o vseh vprašanih iz njegove pristojnosti :

- gospodarskih
- političnih
- varnostnih
- finančnih
- okoljevarstvenih
- prometnih itn.

● lahko zahteva ponovno odločanje o že sprejetih zakonih pred njihovo razglasitvijo (**samo Državni svet !!!**)

Državni svet lahko zahteva , da Državni zbor ponovno odloča o že sprejetem zakonu toda pred njegovo razglasitvijo oziroma po sedmih dneh (poslovnik Državnega zbora) z večino glasov vseh poslancev kar pomeni , da je v morebitnem drugem glasovanju potrebnih najmanj 46 glasov za sprejem zakona . Pravico do zahteve za ponovno odločanje o zakonih označujemo kot pravico do odločilnega ali suspenzivnega veta (Državni svet ima to pravico po ustavi) kar pomeni , da Državni zbor ponovno glasuje .

Državni zbor sprejme zakon nakar ima Državni svet ustavno pravico , da pred njegovo razglasitvijo , najpozneje v sedmih dneh zahteva ponovno odločanje v Državnem zboru . Državni zbor lahko ponovno glasuje o zakonu samo v enakem besedilu o kakršnem je prvič glasoval in ne samo to . Poslovnik Državnega zbora izrecno prepoveduje ponovno razpravo o zakonu . Poslanci nimajo pravice do razprave predvsem pa ni nobene možnosti , da bi kakorkoli spremenili ali dopolnili zakon .

Sprejete zakone razglasi predsednik republike najpozneje v osmih dneh po sprejemu zakona kar posredno pomeni , da ima Državni svet pred njegovo razglasitvijo , najpozneje v sedmih dneh pravico zahtevati ponovno glasovanje zakona .

● lahko zahteva razpis zakonodajnega referendumu

Državni svet ima določene pristojnosti pri izvrševanju zakonodajne funkcije vendar pri odločanju o sprejemu zakonov ne sodeluje . Lahko predlaga , svetuje in zahteva ponovno glasovanje ali razpis referendumu .

Ustavna ureditev
Ljubljana , VSS , I. stopnja Bolonjski

februar 2007

Državni svet je zasnovan kot korektiv nasproti Državnemu zboru . Državni zbor je izrazito strankarski organ in Državni svet naj bi omejeval Državni zbor . Člani državnega sveta imajo enako imuniteto (poklicno in nepoklicno) kot poslanci Državnega zbora .

PREDSEDNIK REPUBLIKE

Položaj

Ustavna ureditev predsednika republike izhaja iz parlamentarnega sistema v katerem ima predsednik republike pretežno reprezentativno funkcijo . Po ustavi volimo predsednika republike na neposrednih , splošnih in tajnih volitvah za pet let vendar največ dvakrat zaporedoma . Določeneje ureja volitve predsednika republike Zakon o volitvah predsednika republike .

Kandidate za predsednika republike lahko predlagajo :

- najmanj 5000 volivcev
- posamezne politične stranke s podporo najmanj 3000 volivcev in
- najmanj deset poslancev .

V državah s parlamentarnim sistemom je vlada dejanska nosilka izvršilne funkcije . Vlada usmerja , usklajuje in nadzoruje delovanje državne uprave pri čemer sodelujeta predsednik republike in državna uprava .

Pristojnosti

Po ustavi ima predsednik republike naslednji funkciji in predvsem naslednje pristojnosti . Funkciji predsednika republike sta :

- ♣ predstavlja Republiko Slovenijo doma in navzven v okviru katere imenuje predstavnike (veleposlanike , poslanike itn.) , jih odpoklicuje , sprejema poverilna pisma tujih diplomatskih predstavnikov
- ♣ je vrhovni poveljnik obrambnih sil oziroma slovenske vojske .
V okviru te funkcije ima ustrezne pristojnosti za sprejem ustreznih aktov za odločanje o imenovanju najvišjih vojaških častnikov , vojaških atašejev itn.

Najpomembnejše pristojnosti predsednika republike so :

- razpisuje volitve v Državni zbor
Ko poteče Državnemu zboru mandat , razpiše državnozbornske volitve . Če Državni zbor ne zmore izvoliti predsednika vlade ali imenovati ministre ,, ima pravico in dolžnost razpustiti Državni zbor .
- razglašá zakone
- predlaga :
 - kandidata za predsednika vlade
 - kandidate za sodnike ustavnega sodišča
 - kandidata za varuha človekovih pravic
 - kandidata za predsednika in člane računskega sodišča
 - kandidata za generalnega državnega tožilca
 - kandidata za guvernerja Banke Slovenije
- izdaja odloke o ratifikaciji mednarodnih pogodb
Mednarodne pogodbe podpisuje vlada , ratificira jih Državni zbor , razglašá in uveljavlja jih predsednik republike z odloki .

- odloča o pomilostitvi obsojencev za kazniva dejanja po pogojih , ki jih določa zakon .

Po ustavi lahko Državni zbor obtoži (ustavna obtožba) predsednika republike z večino glasov vseh poslancev zaradi kršitve ustave in zakonov pred ustavnim sodiščem . Ustavno sodišče lahko zavrne obtožbo kot neutemeljeno , lahko pa predsednika republike na podlagi obtožbe , če sodi , da je utemeljena , razreši .

USTAVNA UREDITEV VLADE

Položaj

Ustavna ureditev vlade izhaja iz parlamentarnega sistema v katerem vlada opravlja izvršilno funkcijo v sodelovanju s predsednikom republike in državno upravo . V okviru izvršilne funkcije vlada predvsem skrbi za izvrševanje zakonov in politike , ki jo določa Državni zbor ter predlaga Državnemu zboru sprejem zakonov in določitev politike države . Vlada usmerja , usklajuje in nadzoruje delovanje državne uprave . Vlada je Državnemu zboru politično odgovorna . V parlamentarnih sistemih vlada praviloma lahko tudi razpusti Državni zbor ob izgubi podpore , po drugi strani Državni zbor odloča o oblikovanju in podpori vlade . Za parlamentarni sistem je odvisna medsebojna odvisnost Državnega zbora in vlade .

Sestava

Vlada je večosebni ali kolegijski državni organ , sestavljena iz predsednika vlade in ministrov kot članov vlade .

Oblikovanje

Po slovenski ustavi , ki resda skopo ureja pravno ureditev , se oblikuje vlada v dveh fazah :

I. Faza : izvolitev predsednika vlade

Prvi krog

Po slovenski ustavi izvoli Državni zbor na predlog predsednika republike (oceni kateri kandidat za predsednika vlade bo dobil ustrezno večino) , ki predlaga kandidata za predsednika vlade po predhodnih posvetovanjih z vodji poslanskih skupin . To je še posebej pomembno v državah s proporcionalnim volilnim sistemom zaradi strankarske razcepljenosti Državnega zbora . S proporcionalnim volilnim sistemom ni mogoče oblikovati vlade brez strankarske koalicije . Državni zbor voli predsednika vlade s tajnim glasovanjem . Za izvolitev predsednika vlade je potrebna večina glasov vseh poslancev (najmanj 46 poslanskih glasov) . **Pri prvem krogu ima izključno pravico predlagati kandidata za predsednika vlade predsednik republike !!!**

Drugi krog

Če Državni zbor ne izvoli po predsedniku republike predlaganega kandidata , Državni zbor ponovi glasovanje . Pri morebitnem drugem krogu pa kandidata za predsednika vlade lahko predlaga poleg predsednika republike tudi :

- ◆ poslanske skupine in
- ◆ najmanj deset poslancev .

Tudi v drugem krogu je glasovanje tajno , pri čemer je potrebna večina glasov vseh poslancev (najmanj 46 poslancev) . Če tudi v drugem krogu Državni zbor ne izvoli predsednika vlade , predsednik republike razpusti Državni zbor in razpiše nove državnozborske volitve . Predsednik vlade je odgovoren Državnemu zboru .

Po nemški ustavi voli zveznega kanclerja (predsednika vlade) parlament na predlog predsednika republike z večino glasov vseh poslancev .

Po nemškem zgledu voli Državni zbor po slovenski ustavi predsednika vlade na predlog predsednika republike z večino glasov vseh poslancev (najmanj 46 poslanskih glasov) .

II. Faza : imenovanje ministrov

V slovenski ustavi na predlog predsednika vlade kandidate za ministre imenuje Državni zbor z javnim glasovanjem (od julija 2000) . V tej fazi ima predsednik vlade funkcijo mandatarja (pooblaščenca) v tem pomenu , da je predlagatelj kandidatov za ministre . Ustava ne določa posebne večine za imenovanje ministrov zato velja **večina opredeljenih glasov navzočih poslancev** . Državni zbor glasuje o kandidatih na listi kot celoti (prvič in drugič) , če je glasovanje neuspešno . Šele tretjič Državni zbor glasuje o imenovanju posameznih ministrov . Če Državni zbor v treh mesecih po izvolitvi predsednika vlade ne imenuje vseh ministrov , predsedniku vlade preneha mandat .

Vlada začne opravljati svojo funkcijo potem , ko pridobi zaupnico v Državnem zboru . Ministri niso odgovorni samo Državnemu zboru ampak so odgovorni tudi predsedniku vlade .

V Nemčiji ministre imenuje predsednik republike na predlog , v parlamentu izvoljenega , zveznega kanclerja .

Slovenija je edina država na svetu v kateri Državni zbor odloča o imenovanju ministrov !!! Po slovenski ustavi predsednik republike nima nikakršne druge pristojnosti pri oblikovanju vlade razen , da predlaga kandidata za predsednika vlade . Nima pa nikakršnih pristojnosti pri imenovanju ministrov .

Odgovornost

Po slovenski ustavi je vlada odgovorna Državnemu zboru . Politična odgovornost vlade nasproti Državnemu zboru se kaže predvsem v ustavni možnosti glasovanja o nezaupnici in zaupnici vladi .

a) Nezaupnica

Nezaupnica izhaja iz Državnega zbora . Glasovanje o nezaupnici lahko zahtevajo poslanci . Poznamo dve vrsti nezaupnice :

♥ klasična ali destruktivna nezaupnica

Destruktivno nezaupnico lahko izglasuje Državni zbor z večino glasov vladi kadarkoli . Zadostuje , da večina lahko politično povsem različnih političnih strank premore večino z enim samim ciljem – zrušiti vlado .

♥ konstruktivna nezaupnica

Po nemškem zgledu je Slovenija prevzela konstruktivno nezaupnico . Po slovenski ustavi lahko Državni zbor izglasuje vladi nezaupnico samo tako , da na predlog najmanj deset poslancev izvoli novega predsednika vlade z večino glasov vseh poslancev , s tajnim glasovanjem . Funkcija konstruktivne nezaupnice je krepitev stabilnosti vlade . Konstruktivna nezaupnica je bila uvedena z namenom okrepitve ustavne funkcije vlade .

b) Zaupnica

Po slovenski ustavi lahko samo predsednik vlade zahteva glasovanje o zaupnici vladi v Državnem zboru in to poveže s sprejemom nekega zakona ali neko drugo vprašanje . Glasovanje je tajno . Zaupnica je predvsem ustavno sredstvo s katerim lahko predsednik vlade ugotovi ali vlada še uživa podporo v Državnem zboru . Za izglasovanje zaupnice je potrebna večina glasov vseh poslancev (najmanj 46 poslanskih glasov) . Če vlada ne dobi podpore večine glasov vseh poslancev , mora Državni zbor v 30 dneh izvoliti novega predsednika vlade ali dotedanjemu predsedniku vlade pri ponovnem glasovanju izglasovati zaupnico , sicer predsednik republike razpusti Državni zbor in razpiše nove , predčasne državnozbornske volitve . Lahko pa je tudi vmesna možnost : Državni zbor izvoli novega predsednika vlade .

c) Interpelacija

Po ustavi lahko deset poslancev vloži interpelacijo o delu vlade ali o delu posameznih ministrov . Po razpravi o delu vlade oziroma posameznih ministrov Državni zbor lahko glasuje o njihovi razrešitvi . Za razrešitev je potrebna večina glasov vseh poslancev .

Po ustavi lahko Državni zbor z večino glasov vseh poslancev obtoži predsednika vlade in posamezne ministre pred ustavnim sodiščem zaradi kršitve ustave in zakonov s tem , da ustavno sodišče zavrže obtožbo kot neutemeljeno , lahko pa na podlagi obtožbe nosilcev teh funkcij , razreši (ustavna obtožba) .

PRAVNA UREDITEV SODSTVA

Po načelu delitve oblasti opravljajo sodišča eno od temeljnih državnih funkcij – sodno funkcijo . Tudi po slovenski ustavi sodišča opravljajo sodno funkcijo . Ustava določa naslednja temeljna ustavna načela o sodstvu :

► neodvisnost sodnikov

V svetu kot tudi v Sloveniji so sodišča običajno opredeljena kot samostojni in neodvisni državni organi nasproti drugim državnim organom predvsem nasproti Državnemu zboru in vladi . Sodniško funkcijo opravljajo na sodiščih sodniki . Po ustavi so sodniki pri opravljanju svoje funkcije (pri sojenju) vezani samo na ustavo in zakon . Pomeni , da sodniki niso vezani na nikakršna navodila drugih državnih organov , tudi ne Državnega zbora , vlade . Sodniki so uporabniki ustave in zakonov v posameznih in konkretnih zadevah . Ustava ne vsebuje organizacijskih določb , ne vsebuje organizacije sodstva , ne določa vrste sodišč . Ustava prepušča pravno ureditev organizacije sodišč zakonodajne kar pomeni , da ustrezni zakoni določajo organizacijo sodišč . Izjemoma ustava vsebuje eno organizacijsko določbo po kateri je vrhovno sodišče najvišje v državi (ustava določa vrhovnemu sodišču položaj in značaj) .

► sodelovanje državljanov pri izvajanju sodne oblasti

Sodniško funkcijo opravljajo praviloma poklicni (izvoljeni) sodniki , ki so izvoljeni v Državnem zboru , na predlog sodnega sveta za nedoločen . Pri opravljanju sodniške funkcije pa sodelujejo pri odločanju o določenih kazenskih in civilnih zadevah tudi sodniki porotniki :

- v sodnih senatih

Sodni senati so tri ali petčlanski . Tričlanski senati so sestavljeni iz predsednika (poklicni sodnik) in dveh sodnikov porotnikov . Sodniki porotniki so neka posebna oblika sodelovanja državljanov pri izvajanju oblasti .

- na okrožnih sodiščih in
- višjih sodiščih .

Poklicni sodniki morajo imeti :

- ustrezno izobrazbo
- opravljen sodniški izpit
- zaposlen mora biti za nedoločen čas itn.

► trajnost sodniške funkcije (ustavna novost)

Trajnost sodniške funkcije je ena od pomembnih ustavnih novosti . Po slovenski ustavi so sodniki voljeni za nedoločen čas . Sodnike voli Državni zbor na predlog sodnega sveta . Sodni svet je enajstčlansko telo , sestavljeno iz petih članov (voli Državni zbor na predlog predsednika republike) in šestih članov (izvolijo jih poklicni sodniki) . Sodni svet predvsem presoja strokovno usposobljenost kandidatov . Slovenija je poleg Makedonije in Litve edina država , ko sodnike voli Državni zbor . V drugih državah praviloma sodnike imenuje predsednik republike na predlog ustreznega strokovnega telesa .

► volilnost in razrešljivost sodnikov

Po slovenski ustavi lahko Državni zbor razreši sodnike zaradi kršitve ustave ali zakona pri njihovem opravljanju sodniške funkcije na predlog sodnega sveta , če so sodniki spoznani s

pravnomočno sodbo , da so storili kaznivo dejanje . Pri opravljanju sodniške funkcije jih lahko Državni zbor razreši tudi brez predloga sodnega sveta (če gre za podkupovanje , korupcijo) .

► nezdržljivost sodniške funkcije

Funkcija sodnika ni združljiva s funkcijami v drugih državnih organih , v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank (lahko je član politične stranke) , ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi , za katere to določa zakon .

► imuniteta sodnikov

Sodniki uživajo samo poklicno ali profesionalno imuniteto . Sodniška imuniteta je ožja kot je poslanska imuniteta . Po slovenski ustavi sodniki niso odgovorni za mnenje , ki so ga dali pri opravljanju sodniške funkcije . Ustava tudi določa , da je za odreditev pripora kot tudi za začetek kazenskega postopka zoper sodnike , ki so osumljeni storitve kaznivega dejanja pri opravljanju sodniške funkcije , potrebno soglasje Državnega zbora .

► načela javnosti in načelo instančnosti

Tudi v drugem poglavju ustava določa nekatera načela o sodstvu , med njimi načelo javnosti in načelo instančnosti (kot označujemo ustavno pravico do pritožbe zoper sodne odločbe) . Po ustavi so glavne obravnave javne . Zakon (tako določa ustava) pa lahko načelo javnosti omeji (interesi otrok , zakoncev , obrambe države , javne varnosti itn.) . Ustava zagotavlja tudi pravico do pritožbe (eden od členov drugega poglavja) :

- zoper sodne odločbe
- zoper odločbe organov lokalne skupnosti
- zoper odločbe nosilcev javnih funkcij .

Organizacija sodstva

Organizacijo sodstva določajo zakoni , med njimi je najpomembnejši Zakon o sodiščih , ki določa organizacijo splošnih sodišč ali sodišč splošne pristojnosti . Splošna sodišča odločajo o kazenskih in civilnih zadevah . V kazenskih postopkih odločajo o morebitni storitvi kaznivih dejanj . Kazenske postopke sprožajo državni tožilci (vlagajo kazenske obtožnice) . V civilnih postopkih pa odločajo predvsem o premoženjskih sporih glede premoženja (spori izhajajoči iz različnih pogodb : kupoprodajnih , posojilnih , zakupnih itn.) . Med sodišča splošne pristojnosti uvrščamo :

♣ okrajna sodišča vodijo zemljiške knjige

♣ okrožna sodišča vodijo register gospodarskih družb kot tudi register zavodov .

Državni zbor voli sodnike na predlog sodnega sveta . Ko so sodniki izvoljeni v okrajne sodnike , lahko napredujejo v okrožne in okrožni v višje sodnike . O napredovanju sodnikov odloča sodni svet razen o napredovanju sodnikov v sodnike vrhovnega sodišča (o izvolitvi vrhovnih sodnikov odloča Državni zbor na predlog sodnega sveta) .

Poznamo tudi posebna ali specializirana sodišča . Mednje uvrščamo :

a) upravno sodišče

Upravno sodišče je bilo uvedeno z zakonom iz leta 1997 , leta 1999 pa je začel delovati . Upravna sodišča odločajo o upravnih sporih . Upravni spor je dopusten zoper dokončne upravne odločbe . Upravne odločbe so tiste upravne odločbe zoper katere ni več dopustna

pritožba vendar pa še ni pravnomočna kajti zoper dokončne upravne odločbe je dopusten upravni spor v 30 dneh na upravnem sodišču . Šele po odločitvi upravnega sodišča (po izdaji sodbe upravnega sodišča) , je neka odločitev tudi pravnomočna . Pri upravnih odločbah poznamo dokončne in pravnomočne odločbe .

Upravno sodišče nadzoruje zakonitost odločanja upravnih organov . Upravni postopki se nujno ne končajo pred upravnimi organi , lahko se nadaljujejo pred sodišči . Vsi sodni postopki se začnejo , nadaljujejo in končajo pred sodišči .

b) delovna in socialna sodišča

Delovna sodišča odločajo predvsem o sporih izhajajočih iz delovnih razmerij .

Socialna sodišča odločajo o sporih izhajajočih iz socialnega varstva (zdravstvenega , pokojninskega ter invalidskega zavarovanja) .

Druga sodišča so že po ustavi :

- ustavno sodišče
- računsko sodišče .

USTAVNA UREDITEV LOKALNE SAMOUPRAVE

Pojem

Lokalno samoupravo pojmuje kot sistem upravljanja krajevnih ali lokalnih zadev neposredno po prebivalcih (predvsem na referendumu : različne vrste lokalnega referendumu → na območju kot celote ; na območjih posameznih delov občine) in prek lokalnih predstavniških organov .

Kot vsaka država imajo tudi lokalne skupnosti (najbolj razširjene lokalne skupnosti so občine ; predvidene so tudi pokrajine) ustrezen predstavniški organ . Lokalni predstavniški organi v Sloveniji so občinski in mestni sveti .

V svetu poznajo številne in različne lokalne skupnosti med katerimi so najštevilnejše občine (od mestnih do ruralnih občin) . Ruralne občine so značilne za srednjeevropske države : Avstrija , Švica , Italija in Slovenija .

V Sloveniji uresničujemo lokalno samoupravo v občinah in v širših lokalnih skupnostih , ki jih imenujemo pokrajine . Občine ustanovljamo na območju več naselij ali za posamezno naselje , ki so med seboj povezana s skupnimi potrebami in interesi . Občine ustanovlja Državni zbor z zakonom po poprej opravljenem referendumu . Referendum je v postopku ustanavljanja občin obvezen (obligatoren) toda izid referendumu ni obvezen za Državni zbor . Na referendumu se predvsem ugotavlja voljo prebivalcev po ustanovitvi občin pri čemer lahko Državni zbor odloči tudi drugače kot so se volivci opredelili na referendumu .

Ustava določa , da prebivalci opravljajo v okviru občin samo tiste zadeve , ki se nanašajo na prebivalce občin . V praksi prebivalci urejajo tiste krajevne ali lokalne zadeve , ki se pretežno nanašajo na prebivalce občine . Ustava predvideva tudi ustanovitev mestnih občin toda ne ureja njihovega ustanavljanja kot tudi ne njihove organizacije . Pravna ureditev mestnih občin (predvsem pogoje za ustanovitev mestnih občin) določa Zakon o lokalni samoupravi , ki je temeljni zakon na področju lokalne samouprave (t.i. sistemski zakon) .

Lokalno samoupravo uresničujemo tudi v širših lokalnih skupnostih , ki jih v ustavnem zakonu iz leta 2006 , imenujemo pokrajine . Najpomembnejša ustavna novost ustavnega zakona iz leta 2006 je , da odloča o ustanavljanju pokrajin Državni zbor z zakonom z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev . Po prejšnji zakonodaji je bilo ustanavljanje širših samoupravnih skupnostih v pristojnosti občine .

Organizacija občine

Organizacijo občine določa Zakon o lokalni samoupravi . Organi občine po analogiji z državo so :

► občinski svet

Občinski svet je za občino to kar je Državni zbor za državo . Občinski svet je predstavniški in s tem najvišji organ občine . Po Zakonu o lokalnih volitvah imajo občinski sveti od 7 do 45 članov (odvisno od števila prebivalcev v posameznih občinah) . Člane občinskih in mestnih svetov volijo prebivalci občine na splošnih , neposrednih in tajnih volitvah za štiri leta . V občinah , kjer imajo člani občinskih svetov manj kot 12 članov občinskega sveta , volijo po večinskem volilnem sistemu , druge člane občinskega sveta , ki imajo več kot 12 članov občinskega sveta , volijo po proporcionalnem volilnem sistemu . Na volitvah v občinske svete imajo tudi tujci s stalnim prebivališčem v občini volilno pravico (od leta 2002) .

Občinski svet ima po analogiji z državo predvsem naslednje pristojnosti :

- sprejema statut občine , ki je najsplošnejši in temeljni pravni akt občine (» občinska ustava ») z dvotretjinsko večino glasov vseh svojih članov . Statut je za občino to kar je ustava za državo ;

- sprejema odloke , ki so najpomembnejši splošni pravni akti , takoj za statutom .
Odloki so za občino kar so zakoni za državo ;
- sprejema občinski proračun (predvidijo se prihodki in odhodki) in zaključni račun
(stopnja realizacije proračuna) občinskega proračuna ;
- sprejema prostorske načrte
- voli podžupana oziroma podžupane
- voli člane občinskega nadzornega odbora ;
- voli člane občinskih odborov .

► župan

Župana volijo prebivalci občine na splošnih , neposrednih in tajnih volitvah za štiri leta (večinski volilni sistem) . Po zdajšnji zakonski ureditvi imajo na volitvah županov aktivno volilno pravico , nimajo pa pasivne volilne pravice tudi tujci s stalnim prebivališčem v občini . Župan je med drugim varuh zakonitosti v občini zato tujci s stalnim prebivališčem v občini nimajo pasivne volilne pravice . Župan ima predvsem naslednje pristojnosti :

- predlaga sprejem statuta občine
 - predlaga sprejem odlokov
- Župan ni izključni predlagatelj sprejema odlokov , odloke lahko predlagajo člani (eden ali več) občinskih ali mestnih svetov
- je izključni predlagatelj občinskega proračuna v sprejem občinskemu svetu in zaključnega računa k občinskemu proračunu
 - predstavlja in zastopa občino
 - predlaga podžupana oziroma podžupane
- Občina v statutu določi število podžupanov .

► občinski nadzorni odbor

Občinski nadzorni odbor predvsem nadzoruje porabo občinskih proračunskih sredstev ter smotrnost in namensko porabo občinskega premoženja .

Eden ali več občinskih odborov

Zakon prepušča občinam , da v svojih statutih predvidijo ustanovitev enega ali več (če se za to odločijo) občinskih odborov . Občinski odbori so ustanovljeni za določena področja . Občinski odbori predlagajo sprejem občinskih odlokov in drugih aktov za področja za katera so ustanovljeni in skrbijo za njihovo izvrševanje .

Občinski oziroma mestni svet , župan in občinski nadzorni svet so po Zakonu o lokalni samoupravi obvezni organi !!!

USTAVNOST SODIŠČ

V svetu poznajo različne sisteme varstva ustavnosti in zakonitosti , ponekod (predvsem v ZDA → matična država v tem pomenu) odločajo o ustavnosti in zakonitosti redna sodišča , zlasti Vrhovno sodišče . Drugod (predvsem v evropskih kontinentalnih državah) pa poznajo ustavna sodišča :

- v Franciji odloča o ustavnosti in zakonitosti ustavni svet
- v Veliki Britaniji ne poznajo tovrstnega državnega organa .

Slovenija , kot ena od nekdanjih jugoslovanskih republik , je že uvedla ustavno sodišče leta 1963 (takrat je bila sprejeta zvezna , republiška ustava , med njimi tudi slovenska ustava) in ga obdržala tudi po ustavi iz leta 1974 kot tudi po zdajšnji ustavi iz leta 1991 s tem , da ima ustavno sodišče bistveno pomembnejše pristojnosti kot jih je imelo ustavno sodišče po poprejšnjih dveh republiških ustavah .

V Republiki Sloveniji ustavno sodišče sestavlja devet sodnikov , ki jih voli Državni zbor na predlog predsednika republike z večino glasov vseh poslancev (najmanj 46 poslanskih glasov) s tajnim glasovanjem za devet let . Predsednika ustavnega sodišča volijo sodniki izmed sebe za tri leta . Sodniki imajo enako imuniteto kot poslanci Državnega zbora in kot člani Državnega sveta (poklicno in nepoklicno) . Najpomembnejše pristojnosti ustavnega sodišča so :

- odloča o skladnosti zakonov z ustavo
Glede na to , da Državni zbor sprejema zakone , o skladnosti zakonov z ustavo , presoja ustavno sodišče.
- odloča o skladnosti podzakonskih predpisov z ustavo in zakoni kot podzakonskih kot tudi lokalnih predpisov z ustavo in zakoni
- odloča o sporih glede pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi kot tudi med samimi lokalnimi skupnostmi ter o sporih glede pristojnosti med državnimi organi
- odloča o ustavnih pritožbah zaradi kršitve človekovih pravic in svoboščin s posamičnimi akti (odločbe in sodbe)
- odloča o protiustavnosti aktov in delovanja političnih strank (program in statut politične stranke sta obvezna)
- odloča o ustavnih obtožbah zoper predsednika republike , predsednika vlade ter posamezne ministre zaradi kršitve ustave ali zakonov .

USTAVNOREVIZIJSKI POSTOPEK

Državni zbor lahko sprejme ustavne spremembe in ustavne dopolnitve v obliki ustavnih zakonov . Predlog za spremembo ustave in dopolnitve lahko predlagajo :

- vlada
- 20 poslancev in
- 30 000 volivcev .

Predloge za spremembo in dopolnitev ustave sprejema Državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev .

Po ustavi mora Državni zbor razpisati referendum o potrditvi ustavnih sprememb in dopolnitev , če to zahteva ena tretjina (30) poslancev . Ustavni zakon je na referendumu potrjen , če za ustavni zakon glasuje večina volivcev , ki so na referendumu glasovali in če na referendumu sodeluje večina vseh volivcev .